

ПУТЕВИ КОЈИ СЕ УЧЕ ПУТУЈУЋИ

Шумановић нам је омогућио да на сликама на којима су путеви, будемо део њих. Са сваким се његовим делом може комуницирати, посебно с онима на којима су друмови. Они не воде у бескрај, већ су наши заједнички. Уметници су изузетно суетни, али их разумем јер препознају оно што обични људи не виде, а самим тим њихов свет је оправдан. Тешко је стварати уметничко дело. Мали број људи то може. Многи сликају, само је један Сава Шумановић.

Чудесан *Пути до слике Сава Шумановића* ових дана води љубитеље лика и дела највећег српског сликара 20. века у Дом Војске Србије, у којем је истоимена изложба отворена до 29. јануара. *Луксембушки парк у Паризу, Црвени ћилим, Сремски ђејзаж, Бресџ, Полулежећи женски акти на дивану*, скице и цртежи чувеног *Пијаног брода*, само су нека од 74 дела истакнутог уметника која су измамила дивљење Београђана, па су ове зиме нашли на Шумановићевом путу.

Директорка Галерије *Сава Шумановић* из Шида Весна Буројевић сматра да је изложба *Пути до слике* посебна јер открива стваралачки процес уметника и пружа могућност посматрачима да у даху сагледају виртуозност мајстора.

– Занимљиво је то да нам је Шумановић омогућио да будемо део сваке слике на којој је пут. Са сваким његовим делом може се комуницирати, посебно с онима на којима су друмови. Они не воде у бескрај, већ су наши заједнички – каже на почетку разговора за *Одбрану* историчар уметности Весна Буројевић.

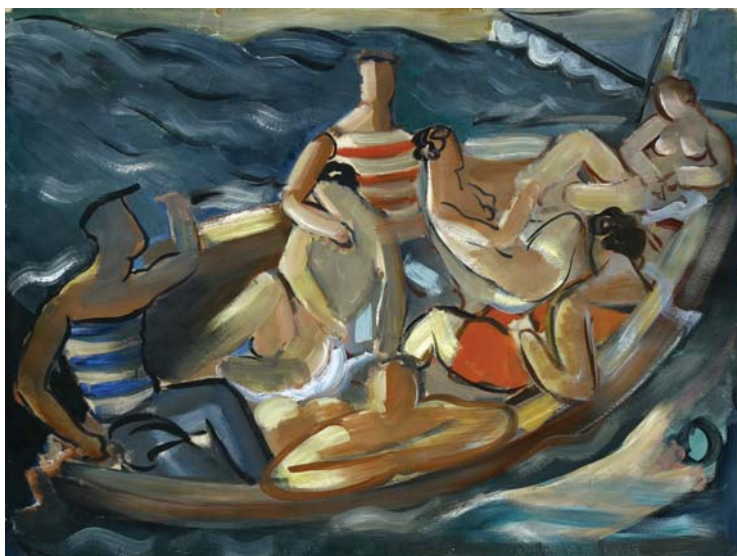
– Меморијална Галерија *Сава Шумановић* има најбогатији уметнички фонд, а наша обавеза јесте да га заштитимо и на одговарајући начин представимо. Имамо сталну хронолошку поставку у Шиду, од које више од 90 одсто слика припада шидском периоду, последњој деценији стваралаштва уметника. Поседујемо свега неколико дела из Париза, којима започињемо изложбу, а затим се нижу и она која су настала у његовом граду. Поставку завршавамо *Берачицама*, последњом сликом коју је насликао. Због разноврсности уметничких дела, имамо могућност да правимо тематску изложбу, попут ове у Дому Војске – *Пути до слике*, којом желимо да скренемо пажњу на мајсторство уметника.

■ *Последњих 12 година живописа уметник је провео у Шиду, где је у родитељској кући пронашао мир, сигурност и идеалне услове за*

рад. Тага је овековечио за сва времена лејошћу завичаја... Будући да је био љубитељ женских актова, зашто се посветио пејзажима?

– По повратку из Париза, где је уз паузе провео једну деценију, научио све што се може научити о сликарству, Сави је током тридесетих година живота био потребан мир да би спознао оно за чим, заправо, тежи. Ми у Шиду сматрамо да је у нашем граду добио идеалне услове за рад, да је био поштеђен стресова и утицаја који су га ометали у стварању. Био је и те како посвећен послу, јер насликати шесто слика за десет година захтева студиозан рад. Уредан и педантан, сликао је, како кажу, у белом мантилу, а увек је носио кишобран, чак и лети, како не би исфлекао мантил од дудиња. Сликао је Сава и раније пејзаже, у Загребу, у Паризу... Људи га памте по светлу колорита, а заправо је мртва трка између пејзажа и женских актова. Прво што је сликао по доласку у Шид јесу актови. За пет година урадио је више од шездесет актова у циклусу Купачице.

■ *Шумановић је у Паризу био део тамошњег боемског миљеа, где се стварала уметност, када су и настале веселе и јуне живописне слике на којима је овековечена краљица париске четврти Монпарнас – Кики...*

– Имамо два Кикина акта, која су била изложена прошле године на Савин рођендан. Срби нису свесни колико је тај податак значајан за нашу уметност, јер Кики је историјска личност на чијој се сахрани последњи пут окупио боемски Париз. Будући да је до Другог светског рата француска престоница била центар света, Кики је била муза великих уметника који су у то време живели у граду светлости. Шта рећи о жени која је с 29 година написала аутобиографију, којој је Хемингвеј написао по свету. Било је то елитно друштво. Како је Сава постао део њега? И пре њега наши су уметници одлазили у Па-

риз, али се он, једноставно, уклопио у то друштво. Као један од врских младих уметника тог времена, учествовао је у декорисању културне кафане Купола, данас значајне туристичке дестинације града. Приликом реновирања кафане, архитекта је предложио власнику да окупи талентоване младе сликаре који су се у њој састајали, да осликају 28 стубова. Када данас уђете у ту кафану најпретете наићи на Савин стуб, на којем су насликане четири женске фигуре. Он у Паризу има своје место, које ми, нажалост, нисмо довољно истражили. Познате су адресе на којима је живео, а које се налазе у кругу где су се састајали уметници. Волео је кафану, да части друштво, да оставља позамашне напојнице... Био је добро ситуиран, родитељи су му били велепоседници и могли су да му омогуће живот у хотелу док су му сређивали атеље по његовој замисли. Поседујемо и француски часопис у којем је забележено да су у кафану улазили Пикасо, Модилиани и Шумановић.

■ *Колико је утицај посмодернизма, односно конструктивизма, којем га је учио истакнути ликовни педагог Андре Лош, видљив у његовим сликама?*

– Видљив је у свакој слици. Будући да је надживео ученика, Андре је често истицао да му је Сава био међу најбољим ђацима. Хвалио га је код осталих студената, јер је Сава, као и он, био од реда. У време када је у сликарству настао хаос, појавом персионизма, на површину су избили разни правци који су разбијали слику на хиљаду делова. Андре се јавио да унесе ред и правила која се морају поштовати у настанку слике. Неки данас оспоравају његов метод, али сматрам да је човек величина ако може с редом да искаже таленат. Сава је увео српско сликарство у савремене европске токове. Немамо слике из тог периода, већина се налази у Загребу и у музеју Матице српске. Када је та дела излагао у Загребу, није наишао на разумевање критичара и публике. Разумели су га млади уметници, са којима се дружио пре одласка у Париз. Провео је четири године у Хрватској, покушавајући да објасни шта је то ново у свету слике, јер уметнику је слика свет који ствара по свом нахођењу.

■ *Слика „Доручак на штрavi“ имала је одличне критике у Француској, али су критике за „Пијани брод“ биле подељене. Како су критике утицале на његов рад?*

– *Пијани брод* настао је у муци, за седам дана и ноћи, у моменту када је Растко Петровић преводио истоимену песму. Та слика се по свему издваја од његовог стваралаштва, јер постоје велика одступања од цртежа. Урадио је неколико скица, па и уље на картону, што говори да није лако настала, мада је дефинитивно ствар тренутка. Реч је о експресионистичком делу које се налази на већини корица књига о југословенској ликовној уметности 20. века. И Сава је веровао да је другачија. Верујем да су уметници изузетно сујетни, али их разумем јер препознају оно што обични људи не виде и самим тим њихов свет је оправдан. Тешко је стварати уметничко дело. Мали број људи то може. Многи сликају, само је један Сава Шумановић.

■ *Стиче се ушисак да је стилно од нечега бежао. Зашто се у Паризу није настанио, ако је и тамо имао идеалне услове за животи и рад?*

– Сматрамо да је у родној земљи желео да покаже оно што је научио од великог мајстора сликарства. Међутим, није њему било толико идеално у Француској. Када је други пут пожелио да се врати у Париз, сви уметници добили су уобичајену визу, а он ограничену на шест месеци, уз обавезу

САВИНА „ТАЈНА ВЕЧЕРА“

■ *Пред крај животи насликао је „Берачице“, посвећене берби грожђа. Зашто је називају Савином „Тајном вечером“?*

– Композицијом триптиха доминира 12 младих жена. Свака има напуњену корпу црног грожђа. У средишњој слици, између два винограда, простире се њива зрелог жита. Како се жито у Срему жање у јулу, а грожђе бере два месеца касније, може се тумачити да је сликар саставио вино и хлеб за своју еухаристију. Слутећи страшне догађаје, Сава је „Тајну вечеру“ са 12 берачица грожђа сакрио у три композиције, које ће остати непрочитане више од 60 година, а које ће се случајно спојити у целину тек у нашем времену.

да се поново упише на курс сликарства. Имао је новац, образовање и увелико је излагао, а отишао је у Париз с таквим теретом. Његов опстанак зависио је од неког чиновника, хоће ли му ударити печат и продужити визу или неће. Могао је да излаже, али не и да продаје слике. Међутим, лоше искуство га није спречило да се и трећи пут, пошто је у Београду продао све слике, врати у Париз. Задржао се годину и по, јер чим му је мајка чула да се разболео отишла је по њега и заувек га вратила кући. Могуће је да би се поново вратио у Париз да није почео Други светски рат. У то време у Београду је имао запажену изложбу, на којој је продао 115 од 400 слика.

■ *Када би му критика засмејала, умео је да се пошине француском транскрипцијом. Међутим, много је контролисанији у вези с пошисом који је избегавао да стави на радове током Другог светског рата...*

– Код куће се потписивао ћирилицом и латиницом, али у последњој деценији живота слабо је користио друго писмо. Када је Шид 1941. ушао у састав Независне Државе Хрватске ћирилица је забрањена, па је престао да се потписује. Није битно да ли је то радио из патриотизма или из политичких разлога, већ да је брисањем потписа с онога што је стварао симболично желео да поручи да њега више нема. Као да је слутио да ће га тај рат однети. ■

Милан АЦИЋ

НАГРАДА БУДИМИРУ ПОПАДИЋУ

Узгради војвођанске владе, на свечаности одржаној 30. децембра поводом двадесет и шесте годишњице Културно-историјског друштва „Пчеса“ из Новог Сада, новинару и публицисти Будимиру М. Попадићу, сталном сараднику магазина „Одбрана“, уручена је награда „Златно гушчије перо“.

Награда представља годишње признање које се додељује за највреднији рад у области неговања и афирмисања културно-историјске баштине Војводине.

У образложењу жирија за доделу награде у саставу проф др. Веселин Лазић, проф др. Лазар Лазић и Даринка Болта, наводи се да Будимир Попадић има јединствен стил писања. „Евоцирати слике давно прошлих времена значи

бити свестан напора и мука, али и пријатних тренутака који су мештанима његовог родног села, али и становницима многих других војвођанских села, у прошлости, чинили свакодневицу. Његове приче чувају од заборава и старе речи и израза, као и начин

говора мештана“, стоји у образложењу.

Ову угледну војвођанску награду добитнику је уручио проф др. Веселин Лазић, председник Културно-историјског друштва „Пчеса“. ■

Р. М.